

Folkhälsomyndigheten

Indikatorbeskrivning

Riskkonsumtion (skolelever)

Datum: 2026-05-08

Indikatoruppgifter

Indikatornamn: Riskkonsumtion (skolelever)
Indikatoransvarig myndighet/organisation: Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)
Indikatortyp: Utfallsindikator
Redovisningsnivå: Riket

Källa

Namn på undersökning: CAN:s nationella skolundersökning
Ansvarig myndighet/organisation: Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)

Beskrivning av register/undersökning:

CAN:s skolundersökning genomförs årligen bland elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2. Undersökningen är riksrepresentativ och har genomförts sedan 1971 i årskurs 9 och sedan 2004 i gymnasiets år 2. Urvalet, som genomförs i två steg, består av 350 skolor i vardera årskurserna. Det slumpmässiga urvalet dras proportionellt mot skolornas elevantal i årskurserna. I det andra steget i urvalsprocessen dras en klass i varje skola efter samma princip. Undersökningarna genomförs som lärarövervakade gruppenkäter i klassrummen och eleverna deltar anonymt. Ungefär 6000 enkäter från årskurs 9 och 4500 från gymnasiets år 2 analyseras och bearbetas varje år. Innan materialet bearbetas och analyseras rensas extremvärden och uppenbart oseriösa svar bort. För mer information om hur detta görs se: CAN rapport 240 "Om CAN:s nationella skolundersökning" <https://www.can.se/publikationer/om-cans-nationella-skolundersokning/>, CAN-rapport 135, Så görs CANs skolundersökningar samt CAN-rapport 215, CAN:s nationella skolundersökning 2022. Från och med år 2021 bytte undersökningen namn från Skolelevers drogvanor till CAN:s nationella skolundersökning.

Metodbeskrivning

Indikatordefinition:

Andel (%) elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2 som uppgett svarsalternativ som motsvarar högkonsumtion och/eller intensivkonsumtion av alkohol. För en mer utförlig beskrivning av indikatorn se 'Indikatorbeskrivning'.

Specifisering av variabler:

Intensivkonsumtion Frågeformulering: ‘Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Hur ofta har du, vid ett och samma tillfälle, druckit alkohol motsvarande minst fyra stora burkar starköl/starkcider eller 25 cl sprit eller en hel flaska vin eller sex burkar folköl?’ Svartalternativ: någon gång i veckan eller oftare, 2-3 gånger i månaden, 1 gång i månaden

Höghkonsumtion Frågeformulering frekvensfrågor för folköl, starköl, blanddrycker (starkcider, alkoholisk eller liknande), vin respektive sprit: ‘Ungefär hur ofta har du druckit [...] under de senaste 12 månaderna?’ Svartalternativ: dricker inte [...], 3 gånger i veckan eller oftare, 2 gånger i veckan, 1 gång i veckan, 2-3 gånger i månaden, 1 gång i månaden, 2-6 gånger de senaste 12 månaderna, 1 gång de senaste 12 månaderna eller har ej druckit [...] de senaste 12 månaderna

Frågeformulering kvantitetsfrågor för folköl, starköl, blanddrycker (starkcider, alkoholisk eller liknande), vin respektive sprit: ‘Tänk tillbaka på de senaste 12 månaderna. Ungefär hur mycket [...] har du druckit vid varje tillfälle?’

Folköl Svartalternativ: dricker inte folköl, 1 glas eller mindre, 1 liten burk/flaska (33 cl), 1 stor burk/flaska (2 små burkar/flaskor), 2 stora burkar/flaskor (3 små burkar/flaskor), 3-4 stora burkar/flaskor (4-6 små burkar/flaskor), 5-7 stora burkar/flaskor (7-11 små burkar/flaskor), 8-10 stora burkar/flaskor (12-15 små burkar/flaskor), 11 stora burkar/flaskor eller mer (16 små burkar/flaskor eller mer) eller har ej druckit folköl de senaste 12 månaderna

Starköl respektive blanddrycker Svartalternativ (fråga 21 respektive 23, år 2018): dricker inte [...], 1 glas eller mindre, 1 liten burk/flaska (33 cl), 1 stor burk/flaska (2 små burkar/flaskor), 2 stora burkar/flaskor (3 små burkar/flaskor), 3-4 stora burkar/flaskor (4-6 små burkar/flaskor), 5-7 stora burkar/flaskor (7-11 små burkar/flaskor), 8 stora burkar/flaskor eller mer (12 små burkar/flaskor eller mer) eller har ej druckit [...] de senaste 12 månaderna

Vin Svartalternativ: dricker inte vin, mindre än 1 vinglas, 1 vinglas (15 cl), 2 vinglas (30 cl), en halv vinflaska (37 cl), 3-4 vinglas (45-60 cl), 1 hel vinflaska/5 vinglas (75 cl), En och en halv vinflaska, 2 vinflaskor eller mer eller har ej druckit vin de senaste 12 månaderna

Sprit Svartalternativ: dricker inte sprit, mindre än 1 snaps/shot (mindre än 4 cl), 1 shot/snaps (4 cl), 2 shots/snapsar (8 cl), 3 shots/snapsar (12 cl), en halv kvarting (18 cl), 1 kvarting (35 cl), 50 cl eller mer eller har ej druckit sprit de senaste 12 månaderna

Med höghkonsumtion avses de angett en kombination av svartalternativ som motsvarar i genomsnitt minst 9 standardglas i veckan för flickor respektive 14 standardglas i veckan för pojkar.

Indikatorn ‘Riskkonsumtion av alkohol’ avser andelen som uppgett svartalternativ som motsvarar intensivkonsumtion eller höghkonsumtion av alkohol.

Intensiv- samt höghkonsumtion kombineras till ett mått som benämns ‘riskkonsumtion’. Detta är ingen medicinsk term utan helt enkelt en riskfaktor för att bland annat utveckla ett skadligt bruk eller beroende. Det kan vara tveksamt om begreppet överhuvudtaget ska tillämpas på ungdomar då det kan argumenteras för att all alkoholkonsumtion hos växande individer kan vara riskabelt (Skolelevers Drogvanor 2019, CAN-rapport 187)

Beskrivning av beräkning:

Täljare: ‘Någon gång i veckan eller oftare’, ‘2-3 gånger i månaden’ eller ‘1 gång i månaden’ eller elever som angett en alkoholkonsumtion om minst 14 standardglas (män) respektive 9 standardglas (kvinnor) per vecka
Nämnare: det totala antalet respondenter (alla som har svarat på enkäten)

Från och med 1989 års undersökning görs vikten separat för pojkar respektive flickor. Det bör påpekas att även om viktning är nödvändig eftersom urvalet är icke-proportionellt och dessutom kompenserar för eventuellt snedvridet bortfall, så påverkar viktningensförfarandet i mycket liten utsträckning de redovisade resultaten. Från och med 2017 viktas data baserat på länstillhörighet.

Sedan 2016 finns ‘annan könsidentitet’ med som svartalternativ på den inledande könsfrågan. Andelen elever som väljer detta alternativ är för liten för att särredovisas, men ingår däremot i totalen (Flickor & Pojkar).

För enskilda indikatorer kan totalen över- eller understiga nivåerna bland pojkarna och flickorna. Detta beror alltså på att även de som svarat 'annan könsidentitet', eller inte besvarat könsfrågan, ingår i totalen (Flickor & Pojkar) för respektive indikator.

Svarsfrekvens:

Årskurs 9 Cirka 19 % av de slumpvis utvalda klasserna deltar inte i studien av olika skäl och definieras som bortfall. Bortfallet på individnivå är cirka 18 % i form av elever som är frånvarande då enkäten ska fyllas i.

Gymnasiets år 2 Cirka 19 % av de slumpvis utvalda klasserna deltar inte i studien av olika skäl och definieras som bortfall. Bortfallet på individnivå är cirka 19 % i form av elever som är frånvarande då enkäten ska fyllas i.

Jämförbarhet över tid

Indikatorn är jämförbar över tid men till följd av covid-19-pandemin blev svarsfrekvensen år 2020 lägre än normalt samtidigt som datainsamlingen utsträcktes till terminsslutet. Detta kan påverka resultatens jämförbarhet med övriga år. I gymnasiet genomfördes ingen datainsamling 2020 på grund av att skolorna bedrev distansundervisning.

Utvecklingsarbete

2021 Sedan 2021 genomförs enkäten helt digitalt.

2019 I 2019 års undersökning introducerades möjligheten för skolorna att välja om de ville låta eleverna besvara enkäten i pappersform eller via ett formulär på webben. Omkring 60 % av skolorna valde att besvara formuläret på webben. En utvärdering av resultaten visade inte på några skillnader i prevalenserna för ANDT-indikatorerna, till följd av metodförändringen. För mer information se CAN-rapport 188, Visst är man anonym?

2012 Frågan genomgick justeringar när formuläret reviderades 2012, resultaten från den tidigare definitionen är inte jämförbar med resultatet från den nuvarande. För mer information, se: CAN-rapport 133, 'Skolelevs drogvanor 2012'. För en närmare beskrivning av 2012 års formulärrevidering, se: Reviderad enkät - En analys av resultat skillnaderna (Raninen & Nyström 2013).